

Erfgoedtoets

Onlangs kondigde het kabinet aan de natuurwetgeving te willen vereenvoudigen: Natuurbeschermingswet, Boswet en Flora- en faunawet zouden daartoe geïntegreerd moeten worden in één groene omgevingswet (persbericht ministerraad van 11 juli 2008, ook terug te vinden op www.minlnv.nl). Ik denk dat er op dit terrein nog wel meer te integreren valt. Wellicht is er nu het momentum voor een gezamenlijke wet en vooral ook één gezamenlijke toets voor zowel natuur, landschap als cultuurhistorie, dus zowel voor het natuurlijk als cultuurhistorisch erfgoed.

Vaak wordt gedacht dat de befaamde habitattoets uit de Natuurbeschermingswet en de Habitatrictlijn alleen maar door ecologen voor Europese natuurgebieden is uitgedacht en slechts op Natura 2000 kan worden losgelaten, maar volgens mij is het eigenlijk een universele juridische toets die je ook op andere waardevolle doch weerloze gebieden en monumenten probleemloos kunt toepassen.

Bij significante effecten van een voorgenomen project op de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied of monument moet er nader onderzoek (passende beoordeling) volgen, moet je op zoek naar alternatieven, moeten er dwingende redenen van groot openbaar belang voor het (bouw)plan zijn en zal gekeken moeten worden naar kansrijke compensatiemogelijkheden. Anders krijg je geen toestemming van het bevoegd gezag. Dit is een algemene juridische toets die de overheid meteen ook een tijdige en belangrijke onderhandelingspositie geeft aan het begin van de bouwplanontwikkeling.

Momenteel stelt de huidige wetgeving deze habitattoets alleen verplicht voor Natura 2000-gebieden, maar volgens mij zou nieuwe wetgeving ook zo'n toets verplicht kunnen voorschrijven voor gebiedscategorieën die nu nog geen enkele of slechts weinig juridische bescherming hebben. Wat te denken van bijvoorbeeld een wet op het natuurlijk en cultuurhistorisch erfgoed? Die zouden we kortweg de *Erfgoedwet* kunnen noemen. Ik hoef hier niet uit te leggen dat natuurlijk en cultuurhistorisch erfgoed vaak geruisloos in elkaar overgaan.

Natuur en cultuurhistorie is allebei gewoon heritage zoals de Engelsen in hun *Dikke Van Dale* (*Concise Oxford Dictionary*) zeggen.

Je zou de onderdelen uit de habitattoets als voorbeeld kunnen nemen voor een bredere erfgoedtoets die bijvoorbeeld ook geldt voor Nationale Landschappen, Nationale Parken, cultuurhistorische Belvedere-gebieden, en de ecologische hoofdstructuur (EHS). Deze gebieden kennen wel allerlei vormen van zachtere sturing zoals financiële sturing (subsidiën), planologische sturing (streekplannen) en communicatieve sturing, maar ze kennen nog steeds geen harde juridische sturing middels een wettelijk verplichte toets. Met zo'n erfgoedtoets is dat juridisch tekort in één klap opgeheven.

We zouden de natuurwetgeving wellicht te zamen met de monumentenwetgeving kunnen integreren tot een algemene erfgoedwet met naast de habitattoets voor Natura 2000 ook een naar het voorbeeld van die habitattoets gemodelleerde erfgoedtoets voor de EHS, Nationale Parken, Nationale Landschappen en cultuurhistorische gebieden en monumenten. Wel zullen er voor die gebieden en monumenten instandhoudingsdoelstellingen (natuur- en cultuurwaarden) geformuleerd moeten worden, want de toetsing begint immers met een onderzoek naar significante gevolgen voor deze doelstellingen. Daarna komen alternatieventoets, dwingende redenen en eventueel compensatie in beeld.

Mij lijkt dat een nuttige en universeel bruikbare toets waarvan het eigenlijk zonde is dat hij alleen nog maar op Natura 2000-gebieden wordt losgelaten. Volgens mij zou er in de Natuurbalans veel minder te mopperen zijn over de tegenvallende beleidsprestaties van tot nog toe zachte(re) beleidsvelden als landschap, EHS en cultuurhistorie wanneer zij een rugsteuntje zouden krijgen in de vorm van een dwingende wettelijke toetsing.

Fred Kistenkas
Wageningen Universiteit
fred.kistenkas@wur.nl

'Groen' in het waterschapsbestuur

— Marjel Neeffes

Harm Meek, lijsttrekker bij de waterschapsverkiezingen voor de nieuwe partij Water Natuurlijk, is wel groen, maar zeker geen groentje. Verstand van de natuur heeft hij, maar ook een schat aan ervaring. Hij is al bijna 10 jaar lid van het Dagelijks Bestuur (zeg maar het College van B&W) van het Overijsselse Waterschap Regge en Dinkel, en sinds een jaar zelfs plaatsvervangend watergraaf (vergelijkbaar met loco-burgemeester).

Tot nu toe werden bij waterschapsverkiezingen mensen op persoonlijke titel gekozen, en was Meek dan ook zelfstandig kandidaat 'namens de groene organisaties'. Bij de komende verkiezingen, die lopen van 13 tot en met 25 november, gaat het anders en komt er een lijstenstelsel. Voor de groene organisaties reden om een partij op te richten: Water Natuurlijk. Opvallend is dat daarin naast de traditionele groene clubs ook watersportorganisaties deelnemen, zoals de sportvissers en de duikers (zie kader).

"We zijn in het waterschap een functioneel bestuur, dus het is goed als je weet waar het over gaat", vindt Meek, die onder andere het landgoed Singraven op natuurwaarden onderzoekt en daarover adviseert. "Natura 2000 bijvoorbeeld is in ons waterschap een moeilijk dossier. We omvatten 15 Natura 2000-gebieden, maar het zijn allemaal kleintjes, vaak ingeklemd in landbouwgebied. Bijvoorbeeld in de Lemselermaten, een klein Natura 2000-gebied van 56 hectare, dat is helemaal omringd door gronden die door de provincie zijn aangewezen als landbouw klasse I (zonder beperkingen).

foto Hermien Meek-van Zalk

Water Natuurlijk

Water Natuurlijk wordt gesteund door Sportvisserij Nederland, Vereniging Natuurmonumenten, de Nederlandse Onderwatersport Bond, de Provinciale Milieufederaties, De Landschappen, Stichting Reinwater, de Waddenvereniging, Stichting de Noordzee, de Vereniging voor Veldbiologie KNNV, de Vlinderstichting en de Bond Heemschut. In veel provincies komen daarbij Landschapsbeheer, Vereniging voor Natuur- en Milieueducatie IVN en het Particulier Grondbezit. Verder is er steun van talloze lokale organisaties, variërend van kano- en hengelsportverenigingen tot natuurclubs en heemkundekringen.

www.waternatuurlijk.nl

Tja, dan kunnen we in het beheerplan wel langetermijndoelen stellen voor dat natuurgebiedje, maar dan weten we nu al dat we die nooit gaan halen. Dat vraagt om creatieve oplossingen. Een voor de hand liggende oplossing is het creëren van een bufferzone, maar het is natuurlijk de vraag wie dat gaat betalen.”

Bergboeren in het Dinkeldal

Een zo'n creatieve oplossing die Regge en Dinkel de afgelopen jaren heeft ontwikkeld is de Dinkeldalregeling. “Boeren vinden het niet erg als er in de winter een keer water op het land komt, maar in het voorjaar, mei, juni, wordt het al erg lastig. Het Dinkeldal is heel bijzonder, en daar hebben we een soort bergboerenregeling in het leven geroepen, de Dinkeldalregeling. Het komt er op neer dat we de schade hebben ingeschat, voor als er bijvoorbeeld in mei, juni eens wateroverlast is. Die schade hebben we eenmalig afgekocht, voor altijd. Als er nu hoogwater is en een journalist gaat naar een boer om te kijken hoe erg het wel niet is, dan zegt de boer: ‘Geen probleem, daar hebben we een goede regeling voor.’ Nou, dan hebben we het goed gedaan, want dat hoor je een boer anders niet gauw zeggen.”

De Dinkeldalregeling is een goed voorbeeld van een blauwe maatregel, een soort blauwe dienst, maar dan verplicht en in het bestemmingsplan vastgelegd. “Want als je tien boeren op een rij hebt, en eentje werkt er niet mee, dan moet je toch zien dat je het proces door laat lopen. Dat vergt wel zorgvuldig juridisch handelen”, aldus Meek.

Overigens wil Meek benadrukken dat Water Natuurlijk niet loodrecht tegenover de boeren staat. “Wij zien ook het belang van de landbouw als mede-vormgever van het landschap, samen met de natuur. Ik spreek vaak genoeg landbouwers, bij voorlichtingsbijeenkomsten, of in het gebied, dus ik heb denk ik een aardig beeld van wat er speelt. We moeten proberen daar samen uit te komen.” Toen Meek in '99 in het Dagelijks Bestuur kwam, moest hij als groene jongen samen met een landbouwvertegenwoordiger de portefeuille watersysteem trekken. “Twee geloven op een kussen, daar slaapt de duivel tussen”, kopte een krant inder tijd. “Maar na die tijd is er nooit meer een krantenbericht verschenen, want we bleken prima te kunnen samenwerken”, vertelt Meek. “Je moet wel je eigen belangen behartigen, maar toch vooral kijken naar wat je bindt, niet naar wat je scheidt.”

Je stinkende best doen

De Kaderrichtlijn Water (KRW) is door zijn karakter van een raamwet gemakkelijker te hanteren voor een waterschap dan Natura 2000, vindt Meek. “Je hebt wat meer flexibiliteit in je uitvoering, terwijl Natura 2000 echt een gebied is met een cirkel eromheen waar alles moet gebeuren. Bovendien geldt voor de KRW dat als je als waterschap je stinkende best doet om alles te beschrijven, doelen te stellen en beheerplannen te maken, dat je dan bij de EU enige verzachting of uitstel kunt verdienen. Of zoals je van een leerling wel zegt: ‘Hij heeft zijn best gedaan, meer zit er gewoon niet in.’

Misschien gaat dit voor Natura 2000 ook wel gelden, daar heb ik nog geen zicht op”, aldus Meek, naast waterschapsbestuurder ook docent natuurkunde.

Nu is Meek nog één van de weinige waterschapsbestuurder namens de groene organisaties, maar na de verkiezingen hoopt hij dat zijn partij zes van achttien vrij beschikbare zetels kan bezetten (naast de negen geborgde zetels: vier voor de landbouw, vier voor bedrijven en een voor bos en natuur - in te vullen vanuit het Bosschap). “Dat is optimistisch”, geeft Meek toe, “maar zeker niet onmogelijk.” De uitdaging ligt er vooral in om de stedelingen te bereiken, waar juist onze kiezers zitten. De trend dat alleen plattelanders massaal gaan stemmen, moeten we zien te keren. We moeten daarom mensen in de stad ook meer doordringen van het belang van water, bijvoorbeeld door het beter te laten zien: meer open water in de stad, niet meer dat wegstoppen van het water. Dat is meteen een verbetering van de leefkwaliteit. Ik hoop dat de groene organisaties hun achterban nog even opporren, en dat de landelijke politieke partijen die in onze provincie niet meedoen aan de verkiezingen (PvdA, D66, GroenLinks) ook hun kiezers onze kant op willen sturen. De Vakbladlezers hoef ik gelukkig niet te vertellen dat ze in november toch vooral moeten gaan stemmen.” ♦

redactie@vakbladnatuurboslandschap.nl